

”HANDELENS REGULÆRE VEJ”

Aktieselskabet mellem handel og spekulation i Trollopes *The Way We Live Now*, 1875

Forunderlig er handelens veje! Hvilke ædle godbidder, hvilke rige næringsstoffer vil ikke blive hængende, hvis blot man kan få spidsen af sin lillefinger ind i den rette tærte. (Trollope, 76)

I midten af det 19. århundrede blev telegrafkabler rullet ud mellem de største finansielle institutioner i England. I et af de vigtigste trin mod informationsalderen, blev det nu muligt at handle, investere og spekulere i forretninger over store afstande uden forsinkelse og med lavere risiko for informationstab. Hele det finansielle system – bankerne, børserne og forsikringselskaberne – blev indlemmet i det samme informationskredsløb, mens pengene, kapitalen og varerne skiftede hænder hurtigere end nogensinde før. Individets handelshorisont blev spredt ud over et gradvist mere forbundet marked, fordelt på et større geografisk område, og handelens tidslige form blev samtidig mere kondenseret. Den økonomiske transaktionsform ændrede sig således, både i rumlig og tidslig forstand.

I England kan man spore de moderne finansielle institutioners historie tilbage til oprettelsen af de første privilegerede handelsmonopoler i det 17. århundrede, og måske især til dannelsen af The Bank of England i 1694. I løbet af det 19. århundrede blev banker og andre finansielle institutioner, sam-

men med en centraliseret (papir)pengevaluta, imidlertid udbredt til de fleste større byer i England, og det økonomiske kredsløb blev dermed primært et informationskredsløb, der blev medieret af talrige nye finansielle institutioner, papirpenge, værdipapirer, telegrafien, dagspressen og postvæsenet. Parallelt med denne udvikling fandt også en omkalfatring af virksomhedsstruktur og -lovgivning sted. Indtil 1840'erne var aktieselskabet et relativt sjældent syn. Sådanne selskaber var reserveret til kapitalintensive foretagender såsom jernbaner, kanalselskaber og minedrift og fra 1850'erne også banker og forsikringselskaber (Poovey 9-18; Taylor 3-8). Tidligere skulle de have særlige privilegier udstedt af parlamentet i en tidskrævende og stramt reguleret ansøgningsproces, men nu blev det muligt for selv relativt små private selskaber at blive inkorporeret til aktieselskaber med de privilegier og risikospredninger, det medførte. På grund af en historie præget af store spekulationsskandaler i perioder med lav regulering¹, herskede der fortsat i begyndelsen af århundredet en udbredt forestilling om, at staten skulle "bibeholde sine skønsbeføjelser over aktieselskaber." (Taylor 52). Der var, syntes det, historisk præcedens for, at mangel på en sådan kontrol prisdrev offentligheden til "en overflod af selskaber der konkurrerede uretfærdigt [...] og slæbte kommercielle sædvaner ned i rendestenen." (Taylor 52). I 1840'erne og 1850'erne begyndte denne forestilling imidlertid at komme under pres fra frihandels- og laissez-faire-fortalere, der anså den stramme lovgivning for at være en hæmsko for økonomisk vækst (Taylor 9f) eller ligefrem "unødige frihedsindskrænkninger" (Robb 24). Dereguleringsargumentet foregik ofte med henvisning til industrielle storprojekters behov for kapitalmængder, som det var vanskeligt og risikofyldt at samle i traditionelle partnerskaber, hvori partnere personligt måtte bære ansvaret for eventuel gæld i selskabet. Aktieselskaber med 'limited liability' ('begrænset hæftelse') imødekømt dette behov ved hjælp af en attraktiv form for risikospredning. Ved hjælp af disse

---

1 Det mest spektakulære eksempel er den såkaldte South Sea Bubble i 1719-20, hvor et sydamerikansk handelsmonopol blev tilskrevet et selskab, der fik en kolossal succes på aktiemarkedet i London, men som, viste det sig, reelt ikke beflittede sig med den handel, det havde monopol på. Krisen stemte befolkningen negativt over for aktieselskaber og finanskapital, og der blev efterfølgende indført et påbud om at aktieselskaber skulle stiftes med 'royal charter' – et privilegie, der skulle bevilges igennem en enkeltstående lovhandling af parlamentet (Mokyr 357).

selskaber kunne forretningsmænd samle enorme kapitalpuljer gennem aktieudstedelse til anonyme grupper af investorer, som hver især kun hæftede for deres eget indskud. Som finansiel entitet immuniserede selskabet således både ejerskab, direktion og bestyrelse fra store private økonomiske tab i forbindelse med konkurser (Johnson 111; Taylor, *Creating Capitalism* 30). Aktieselskaber er, modsat traditionelle partnerskabselskaber, juridisk og konceptuelt defineret som 'kunstige personer' dvs. separate økonomiske aktører med rettigheder og ansvar på linje med menneskelige individer (Johnson 111; Taylor, *Creating Capitalism* 26). På grund af en lovgivning præget af uklarheder var aktieselskaber dog også sårbare over for svindel og bedrag. Retsvæsenet haltede betragteligt efter selskabslovene. Bedragerisk selskabsstiftelse eller falsk bogføring blev således ikke kriminaliseret på en konsekvent måde før begyndelsen af det 20. århundrede (Poovey 18; Taylor, *Boardroom Scandal* 15).

De økonomiske kriser, der plagede den engelske økonomi med jævne mellemrum² var dog med til at give aktieselskaber et blakket ry. Diskussionen om den nye virksomhedsforms omkalfatring af økonomisk ansvar – "skilsmissen mellem ejerskab og kontrol" (Robb 23) – var ophedet over en længere periode og foregik ikke kun i økonomiske tidsskrifter. Det var et offentligt diskussionsemne, der blev behandlet i romaner og teaterstykker såvel som i økonomiske og kulturelle tidsskrifter – eksempelvis det nystartede *The Economist*. Som finansiel entitet var aktieselskaber kontroversielle, fordi de skurrede imod en udbredt forestilling om individets etiske forpligtelse i økonomiske forhold³, og fordi deres særlige form (deres 'given krop' til en decentral, anonym kapitalpulje) var behæftet med juridiske og etiske uklarheder. Skeptikere hæftede sig især ved den kunstige 'personhood', der nok gav limited-selskaber mulighed for hurtig og risikofri vækst, men som også gav bestyrelserne fri råderet over andre personers penge⁴.

-
- 2 1840'ernes 'Railway Mania' og finanskrisen, der fulgte engrosbanken Overend, Gurney & Companys konkurs i 1866, er de mest berømte eksempler (Robb 71).
  - 3 Lovgivningen havde hidtil gjort en forretningsejer eller partner i et selskab med ubegrænset hæftelse "ansvarlig indtil hans sidste shilling og hektar" (Taylor, *Creating Capitalism* 25)
  - 4 Adam Smith havde allerede i midten af 1700-tallet kritiseret de dengang spæde aktieselskaber for at ansproge til uansvarlig omgang med andres penge, fordi be-

Debatten fik sit eget liv i både journalistiske, økonomiske og litterære diskurser. Den nye finanssektors hovedpersoner, bankmændene, spekulanterne og investorerne gav sammen med selskaberne (som også af og til var hovedpersoner) stof til nye fortællinger om pengenes magt over mennesker. I denne artikel vil jeg analysere en efter min mening særligt skarp litterær skildring af aktieselskabets særlige natur, nemlig Anthony Trollopes (1815-1882) roman fra 1875, *The Way We Live Now*. Trollopes roman er kendt som en af de mest kyniske litterære skildringer af 1860'ernes og 1870'ernes finanssektor, og selvom den lægger sig i umiddelbar forlængelse af en gammel tradition for skeptiske litterære fortællinger om nye økonomiske former⁵, er dens forhandling af aktieselskabernes særlige natur unik. Trollopes tekst er gennemsyret af aktieselskabets kunstighed, og lader den finansielle handelsverdens transformerede mulighedsbetingelser organisere dens sociale kosmos. I det følgende argumenterer jeg således for, at romanen ikke kun er en skeptisk hudfletning af "tidsalderens kommercielle ødselhed" (*Autobiography* 218), som Trollope ellers selv berammer den i sin selvbiografi, men et forsøg på at repræsentere og undersøge aktieselskabets særlige form, dets paradoksale autonomi, på en måde som ikke lader sig gøre i journalistiske eller økonomiske diskurser. Romanens centrale plot kredser om et spekulativt jernbaneselskab, der på kort tid rejser store finansielle formuer, før det kollapser på grund af dårligt omdømme, likviditetsproblemer og mistanke

---

styrelsesmedlemmers frihed og private formue ikke var på spil, selv i bedragsager (Johnson 112ff).

- 5 Man kan argumentere for, at denne tendens begynder allerede i det 17. århundrede, først hos Shakespeare og Ben Johnson, dernæst i restaurationskomedierne fra f.eks. William Wycherly, John Vanbrugh og Thomas Shadwell. I det 18. århundrede er det blandt andre Daniel Defoe, Jonathan Swift og Alexander Pope, der i pamfletter, tidsskrifter, lyrik og romaner giver økonomiske og finansielle udviklinger en litterær form og et vokabular af troper og figurer, der fik stor indflydelse i efterfølgende perioder (se f.eks. Nicholson). I perioden under og efter den Franske revolution gav store finansielle nybrud (f.eks. papirpenge uden guldförankring) anledning til en debat om monetær repræsentation, som flere romantiske digtere deltog i (se f.eks. Dick og Rowlinson). I løbet af det 19. århundrede blev økonomiske emner, særligt arv, bedrag og forfalskning, populære i realistiske føljetonromaner, som skildrede individers liv under indflydelse af økonomiske strukturer. Charles Dickens, William Thackeray, Charles Reade og senere Trollope og Margaret Oliphant er de mest kendte repræsentanter for denne tradition.

om forfalskninger begået af direktøren, Augustus Melmotte. Trollopes tekst er ikke en nøjagtig skildring af økonomiske kendsgerninger, men et fortolkningsforsøg: et forsøg på at vise, at den tilsyneladende abstrakte, komplekse og verdensfjerne finanssektor måske slet ikke er så abstrakt endda; at dens indflydelse på individers liv er overraskende konkret.

LITTERÆRE OG FINANSIELLE FORMER

Min læsning af Trollope læner sig op ad en nyhistorisk metode, for så vidt at jeg læser romaner som knudepunkter for forskellige attituder og værdikonflikter, der herskede i deres samtid – politiske, økonomiske og æstetiske former, der mødes og overlapper i romanens netværk af plot, billeder og fortællinger – og altså ikke så meget som vidnesbyrd for økonomiske realiteter. Der er en stor mængde forskningslitteratur om aktieselskaber inden for økonomisk historie og retshistorie, men som den engelske historiker James Taylor påpeger i sin bog fra 2006, *Creating Capitalism*, har der været en tradition for at begrænse kildematerialet til "parlamentspapirer og domssamlinger" (13). Taylors metodiske pointe er herimod, at "kulturelle kilder" såsom romaner også bør inddrages, fordi de både afspejler og var med til at "forme hvordan handel og aktieselskabet som nyt fænomen blev forstået." (14). Litterære og journalistiske kilder kan altså medvirke til at kvalificere den historiske forståelse af aktieselskabets udvikling. Her lægger Taylor sig i forlængelse af litteraturhistorikeren Mary Poovey, som i flere bøger og artikler har kredset om de uklare informationsstrømme og –kredsløb omkring den engelske finanssektor i denne periode. Selv i slutningen af det 19. århundrede var der simpelthen ikke nok pålidelig information om, hvordan de store finansielle institutioner blev drevet, hvilke regler de (ideelt set) skulle følge, og ikke mindst hvad de egentlig gjorde med deres penge. Poovey påstår derfor, at "[manglen] på tilgængelig information betyder, at al skrivi om finans var et forsøg på at forstå og fortolke noget, der kun var delvist synligt og konstant under forandring." (Poovey 4). På trods af en samtidig forestilling i politisk økonomi om, at markedet består af 'velinformede' agenter⁶, herskede der ikke desto

---

6 Forestillingen om 'Economic Man' eller 'Homo economicus' figurerer hos de po-

mindre en forestilling om, at aktører på det finansielle marked netop *ikke* havde tilstrækkelig viden om hele systemet. Finansielle institutioner og handel med finansiell kapital syntes at foregå på baggrund af glimtvisse, tentative fortolkninger – fortolkninger, af hvilke de meget populære (og stadig billigere og mere udbredte) romaner var en vigtig medskaber og distributør (Taylor 13).

Aktieselskabet og dets omdiskuterede form i denne periode er min primære analytiske prisme, dels fordi det er en underbelyst del af Trollope-forskningen, og dels fordi Trollopes specifikke omsætning af aktieselskabet til litterær form i *The Way We Live Now* adskiller ham fra tidligere litterære fortællinger om finansielle og økonomiske emner. Megen litteraturhistorisk forskning i victoriansk litteratur og finans fokuserer på de etiske, moralske og politiske implikationer, som de økonomiske moderniseringer havde for individers liv, og anvender romanerne som en slags vidnesbyrd for almindelige menneskers forsøg på at forstå og 'indfange' den komplekse finanssektor. Der er imidlertid lidt længere imellem studierne af, hvilke *diskursive* eller *formelle* udvekslinger, der fandt sted mellem de nye finansielle institutioner og litteraturen som en del af den trykte offentlighed – hvordan den litterære form bøjede og gav sig i forsøget på at gengive og diskutere finansielle enheder såsom aktieselskabet, og ikke mindst, hvordan den fejlede i dette forsøg på en iøjnefaldende måde.

Jeg vil påstå, at de eksisterende analyser af Trollopes roman begrænses af et for stringent fokus enten på narrativ struktur eller kontekstuel afspejling.⁷ Dermed har man overset nogle centrale elementer i samspillet mellem

---

litiske økonomer Ricardo, Mill, Marx og Marshall som en teoretisk abstraktion. Det er ikke en forskrift for ret handling på det virkelige marked, men en heuristisk approksimation af mennesket, således at det kan anvendes til at forklare markedets logik. Dette abstrakte rationelle individ styres alene af egeninteresse, træffer informerede beslutninger om et overskueligt marked og handler logisk efter den "fuldstændigt velinformerede fornufts præmisser" (Palgrave 677).

- 7 I sin bog, *The Hell of the English* (1986) analyserer Barbara Weiss *The Way We Live Now* og andre victorianske romaner som allegoriske fortællinger, der reagerer på en forestilling om en kommende finansiell katastrofe. I hendes læsning bringer Trollope "konkursens metaforik til sin ultimative konklusion, en apokalyptisk vision af en verden, der balancerer ironisk på destruktionsranden." (173). Samme år argumenterer Norman Russell i *The Novelist and Mammon* for, at victorianske

finansielle former, såsom aktieselskabet og romanen som populær litterær genre. Det, der efter min mening har manglet i studiet af romaner og finans i et historisk perspektiv, er et udvidet vokabular til at beskrive sammenhængen mellem økonomiske, politiske og litterære *former* – et mere rummeligt begreb om form, der går på tværs af tekst-kontekst-distinktionen; et formbegreb, der ikke kun er æstetisk. Et sådant formbegreb mener jeg, at Caroline Levine med sin bog *Forms* fra 2015, har leveret det mest overbevisende bud på. Hun lægger sig i forlængelse af Jacques Rancières definition af politik som "et spørgsmål om fordelinger og ordninger" (3), og forbinder den med en bred definition af form som "alle former og konfigurationer, alle ordningsprincipper, alle mønstre af gentagelser og forskel." (3). Form dækker ikke kun over litterære udsigelsers semantiske, syntaktiske og retoriske beskaffenhed; det er også en diskursiv eller grammatisk *fordeling* af materialers og sproglige enheders indeholdte potentialer – deres 'affordances', som hun kalder det. Former (både rumlige, tidslige, sociale, politiske og økonomiske) er med til at sætte distinktionen mellem "hvad det er muligt at tænke, sige og gøre i en given kontekst." (5). Som analytisk redskab er dette formbegreb i stand til at udhæve og analysere, hvordan sociale eller politiske former som f.eks. socioøkonomiske hierarkier eller – i nærværende kontekst – aktieselskabet "bevæger sig fra den politiske verden ind i en roman, hvor den strukturerer æstetisk erfaring." (5). Levine arbejder ikke som udgangspunkt med økonomiske emner, men jeg mener, at man med fordel kan trække på hendes formbegreb til at beskrive den særlige måde, hvorpå Trollope anvender

---

realistiske romaner hentede deres "dramatiske modeller" for "chikaneri og bedrag" fra de spektakulære bedragsager, der fulgte den afslappede lovgivning i perioden (22). Et andet og efter min mening mere vellykket forsøg er Tamara Wagners bog, *Financial Speculation in Victorian Fiction* (2010), som argumenterer for, at udvekslingen mellem en krisepåvirket økonomi og romanen som genre var mere strukturel end kontekstuel. Wagner fremhæver således nødvendigheden af at kombinere "formel analyse med en undersøgelse af victorianernes unægtelig besværede forsøg på at 'repræsentere' økonomiske og sociale forhold." (24). Både Weiss, Russell og Wagner er enige om, at den litterære interesse for finans var stor i denne periode, og at litteraturhistorien bærer præg af dette, men i Trollopes tilfælde er det efter min mening for hurtigt til at lade samtidens herskende forestillinger determinere læsningen af *The Way We Live Now*, som i min optik ikke er så entydigt negativ, som disse og andre forskere har fastholdt.

aktieselskabet som en 'finansiell form', hvis primære 'affordance' er forbundethed og decentral forgrening. Som bred kulturel diskurs er romanen netop ikke i stand til at rumme aktieselskabets 'affordance' om rumlig og tidlig decentralitet. I stedet oversættes den til former, som romanen *kan* rumme, navnlig karakterernes interaktioner over en narrativ akse, hvor forskellige tidsligheder kan kolliderer, og ikke mindst de vigtigste karakterers kropslighed og fysikalitet. Aktieselskabets rene, abstrakte form transponeres således, som vi skal se, til et forstoppet, klodset og usikkert mandekorpus, samtidig med at dets finansielle egenskaber (f.eks. ejerskabs- og ansvarsfordelingen) oversættes til rumlige former i romanen.

"HANDELENS REGULÆRE VEJ":

MELLEM HANDEL OG SPEKULATION

På overfladen kan *The Way We Live Now*⁸ synes at være endnu en historie om de økonomiske rationalers fordærlige indflydelse på selskabs- og privatlivet – historier, som den engelske litteraturhistorie har bugnet af siden i hvert fald 1720'erne. *The Way We Live Now* skiller sig dog ud, i den større historie og i sin egen kontekst, ved den gennemførte måde hvorpå den gør en virksomhedsform, aktieselskabet, til et formelt princip for romanens narrative struktur og et knudepunkt for overlappende og kolliderende forestillinger om handel og deres respektive tidslige og rumlige former. Romanen konstruerer en virkelighed, hvor alle sociale relationer medieres af økonomiske interesser, mens forskellige forestillinger om handel og spekulation kolliderer i karakterernes indbyrdes konflikter. I centrum for plottet står industrialisten Augustus Melmotte og et spekulativt jernbaneselskab udtænkt af hans amerikanske kompagnon, Hamilton Fisker. Konkursplottet kulminerer med Melmottes politiske ydmygelse og selvmord, mens de forskellige subplots, der er befolket af karakterer fra alle sociale lag, introducerer andre emner såsom kærlighed, ægteskab, litteratur og arv, for at vise, hvordan også disse sociale og kulturelle livselementer påvirkes af den centralt placerede finansielle form, nemlig aktieselskabet.

---

8 *The Way We Live Now* udkom serielt i tyve kapitler fra februar 1874 til september 1875; bogform i 1875.

Hamilton Fisker, den amerikanske spekulant, er en perifer og ofte overset karakter i romanen, men han giver flere steder menneskelig form til den nye handels former. Hans kendetegnende egenskaber er en kølig mangel på andet end økonomisk ærgerrighed og en særligt udtalt skruppelløshed: "Bekymringer om generthed, skrupler eller frygt besværede ham ikke." (70). I de indledende diskussioner med hans engelske kompagnon, den moralsk veljusterede men uerfarne Paul Montague, kommer Fiskers anskuelser angående handel og finans klart til syne. Den unge Montague tøver med at indskyde sin beskedne formue i selskabet, hvortil Fisker udbryder:

Formue! Hvilken formue havde vi før? Et par usle tusinder af dollars det ikke var værd at tale om, og som knapt kunne sætte en mand i stand til at drive forretninger. Og hvor er du så nu? Se her, min herre: Der er mere at tjene på en bankerot i en forretning som denne, hvis den skulle gå konkurs, end vi kunne tjene på årevis af hårdt arbejde med sådanne formuer som min og din på *handelens regulære vej*. (73f, min kursiv)

At hårdt arbejde skulle have nogen forbindelse til værdiskabelse, forekommer Fisker absurd. Spekulativ handel og aktieselskabets form erstatter arbejde som det produktive element i den implicite forestilling om økonomisk værdi, han her fremsætter. På grund af princippet om limited liability i aktieselskaber kan en veltimet konkurs være mere profitabel (for direktører og bestyrelse) end flere års regulær produktion og handel; øjeblikkets op- eller nedsving, som elementer i en kalkuleret spekulationsligning, trumfer landbrugets eller industriens mere rytmiske afkast. Den tyske litteraturhistoriker Joseph Vogl påpeger i *The Specter of Capital*, at de økonomiske reformer under revolutionskrigene i begyndelsen af det 19. århundrede markerede et skifte i den grundlæggende forestilling om det økonomiske kredsløbs temporale struktur: "Tiden er gået af led. [...] fremtiden selv bliver en produktiv kraft" (56). Det er den samme erobring af fremtiden, Fiskers diktum ovenfor sætter ord på. Jernbaneselskabet er en spekulation i et fremtidigt afkast baseret på en, med Vogls ord, "evindelig udbredelse af en ikke-afregnelig gæld." (56), hvis kontinuerlige cirkulering (ideelt set) vedligeholder afkastet udenom eventuel produktion.

Til et af de første bestyrelsesmøder i romanen fremgår det endda helt eksplicit, at selskabets formål ikke er at "bygge en jernbane til Vera Cruz"

(Trollope 67), som ellers angivet, men simpelthen "at stifte et aktieselskab" (ibid). Medlemmerne er forinden blevet givet at forstå, at deres formue "ikke skulle komme fra produktionen af jernbanen, men af emissionen af jernbaneaktierne." (Trollope 77). I løbet af dette møde opridses selskabet altså som et finansielt handelsforetagende, ikke som et produktionsselskab, og indskrives i den tidslighed, den rytme, dette medfører. Det er ikke jernbanespor, der skal produceres, men potentielle investorer, der skal *overtales* til at investere deres private formuer i selskabet, motiveret af en idealistisk vision om "tog der kører igennem sneklædte bjerge" (Trollope 67). Målestokken for succes er ikke producerede og solgte produkter, men et omdømme, der er tilstrækkeligt stærkt til at overtale aktiehandlere om, at der her er sandsynlighed for et højt afkast i fremtiden. Arbejdet med selskabet er altså ikke kendetegnet af industriens og produktionens rytmer, men af spekulationens og rygternes hurtigere kredsløb i dagspressen og på kaffesalonerne. Samtidig er selskabets centrale kapitalpulje ikke rodfæstet i eksisterende aktiver (om end Melmotte stiller sikkerhed), men simpelthen i fremtidens potentielle rolle som 'producent' (igen med hilsen til Vogl) af kommende transaktioner. Den sandsynlige forventning om dette er fundamentet for selskabets øjeblikkelige kredit.

Den sidste halvdel af Fiskers diktum ovenfor er illustrativ for de indeholdte potentialer, de 'affordances', der knytter sig til den særlige form for spekulativ handel, han giver form til. Metaforen "handelens regulære vej" ("the regular way of trade") italesætter handel som en rytmisk proces, der kendetegnes af linearitet og forudsigelighed. Almindelig handel medfører vækst og produktivitet, men er også kendetegnet af langsomhed: Som social og økonomisk aktivitet følger handel de menneskelige rytmer (ugerne, årene) og kræver en stor infrastruktur af transport og andre kontingente rytmer, der er sårbare over for sociale, politiske og systemiske forskydninger. Samtidig italesættes handel som en intentionel operation med en vis 'retskaffenhed' over sig. Handel *bestiller* noget, sætter noget (og nogen) i gang med at arbejde og producere, og det er det fælles bedste snarere end partikulære interesser, denne 'regulære' handel i sidste ende tilgodeser. Finansiell spekulation, derimod, hvis medium er dagspressen og den nyindførte telegraf, er øjeblikkelig: Den er uforudsigelig, rouletteagtig og skilt fra menneskelige rytmer. Jernbaneselskabets form og de konflikter

og diskussioner, den afstedkommer i romanen, præges således af en samtidighed af forskellige institutionelle og sociale rytmer. Med Levines termer kan man sige, at aktieselskabet (og dets kredsløb på det finansielle marked i romanens London) som en institutionel rytme "organiserer social tid" (57) for de karakterer, der kommer i berøring med det. Formuer skabes og tabes for flere karakterer, fordi de ikke forstår den temporalitet, aktieejerskabet indskriver dem i. Kun Fisker synes at have det fulde overblik og forstår at udnytte dets profitabilitet.

Aktieselskabet medierer altså en slags temporalitetsforhandling i romanen. Selskabet gives imidlertid også en rumlig dimension, som på samme måde præges af flere forskellige rumligheders overlap i forbundne netværker. Med Levines termer er netværket en form, der "først og fremmest foranlediger forbundethed" (113), altså forbindelser mellem ellers usammenhængende punkter. Selskabets bestyrelseslokale, Melmottes "kommercielle allerhelligste" (Trollope 262) er et knudepunkt for flere netværker: Det er en rumlig skillelinje mellem "[folk] udendørs", som skal overtales til at investere, og bestyrelsesmedlemmerne, "de som så at sige var indendørs" (Trollope 77); dem der, med andre ord, kender selskabets spekulative struktur og formål. Bestyrelseslokalet demarkerer et indre over for et ydre, og skillevæggen er tilgængeligheden af information (insiderviden, kunne man sige). Demarkationen går imidlertid også den anden vej. Melmottes succes på den finansielle arena (med hovedsæde i bestyrelseslokalets uformelle tone) kontrapunkteres af hans fiasko på den politiske (med hovedsæde i Parlamentets strenge formaliteter) – en fiasko, der kulminerer med selskabets konkurs og Melmottes selvmord.

Hamilton Fisker giver form til denne epistemologiske skævvridning, når han fremhæver en eventuel konkurs' profitabilitet. Selskabets formål er at udnytte diskrepansen mellem investorernes forventning om fremtidig succes og realiteterne af selskabets drift og finanser. Det er et lille mulighedsvindue, hvori formuer kan skabes, hvis den investerende offentligheds adgang til information administreres nøje. Dette understreges af flere beskrivelser af Fisker som et knudepunkt for rygter og falske nyheder: Arbejdet med at "berøve menneskeheden" ved hjælp af "storslåede falske fremstillinger" er således ikke blot hans selvbestaltede "pligt", men også "hans livs glædelige ambition" (Trollope 691). Ligesom han ikke bremses af

institutionelle rytmer eller forestillinger om produktion eller arbejde, synes det grundlæggende princip bag hans succes som handelsmand at være en slags strategisk uærlighed. Fisker er den karakter, der kommer tættest på et fuldt overblik over jernbaneselskabets kredsløb i romanens økonomi, men det synes paradoksalt nok at skyldes, at han også selv administrerer den forvirring, der evindeligt udvisker netværkets forgreninger fra den offentlige synlighed. Princippet for Fiskers succes (og han er blandt de meget få karakterer, der kommer ud af selskabet med en intakt formue) er netop en erkendelse af, at finansiel vækst, aktieselskabers profitabilitet og personlig økonomisk fremgang kan beherskes, hvis man behersker manipulationen af information og spredningen af utroværdig skrift. Problemerne opstår først, hvis man uden omhyggelig timing forsøger at *realisere* den finansielle kapital til rede penge, eller – som Melmotte – giver sig i kast med at transponere økonomisk indflydelse til politisk legitimitet.

AKTIESELSKABET SOM KROP

Det er dette, der imod romanens slutning bliver årsagen til Melmottes fald og selskabets konkurs. Selskabets konkurs skyldes et tab af offentlig tiltro til hans karakter på grund af skandaløse begivenheder, der også indbefatter hans krop. I første halvdel af romanen beskrives han konsekvent som et "tårn af styrke" (Trollope 73), bygget på et fundament af "enestående kommerciel storhed" (Trollope 262), men i løbet af fortællingen presses hans omdømme, efterhånden som han begiver sig ind i politikens verden. I et fordrুক্ত besøg under en diskussion i Underhuset vælter Melmotte komisk ned over en hel stribe af ærbare gentlemen på næste række. Hans kommercielle succes oversættes ikke let til politisk legitimitet, hvilket markeres af en inkommensurabilitet mellem hans økonomiske snilde, hans store krop og "Underhusets former" (Trollope 521). Det er dog især, når han kommer i likviditetsproblemer i forbindelse med købet af et af Londons mere spektakulære residenser, at hans kredit lider dødsstødet. Her sker igen en kollision mellem aktieselskabets form (han besidder enorme mængder velstand, men de er bundet op i aktieselskabets rytmer) og en juridisk form, der påbyder ham at betale en procentdel af husets værdi kontant. Princippet for hans kommercielle succes er på samme tid årsagen

til den mistænkeliggørelse (at jernbaneselskabets kapital måske er fiktiv), der underminerer selskabet, når investorerne hører om, for nu at bruge en lidt fortærsket formulering, at dets formand udsteder checks som selskabet ikke kan indløse.

Her findes et grundlæggende spørgsmål om materialitet og finansiell værdi. Hvordan afgrænser, afdækker eller bestemmer man et aktieselskabs natur? Hvor er dets forankring, og hvilken ontologi bestemmer dets værdi? I *The Way We Live Now* giver Trollope disse spørgsmål et kropsligt vokabular. Jernbaneselskabet har hjemme i Melmottes eksisterende forretningslokaler, og er flere steder koblet metaforisk til hans krop, omgivelser og fysikalitet. Mere eller mindre ironisk bliver han beskrevet som "denne propfulde kommercielle skarv" (Trollope 181), som en "oppustet svindler" eller en "forspist svamp af spekulation" (Trollope 181). Der er et sammenfald mellem selskabets form (som aktieselskab), dets samtidighed af udbredelse og koncentration, og Melmottes legeme. Selskabets problemer forbindes endda retorisk med Melmottes fordøjelse, der iværksættes som 'bevisfjerner', når han i et kritisk øjeblik fortærer et dokument på hvilket han har forfalsket underskrifterne i forbindelse med førnævnte ejendomshandel, der også involverer jernbaneselskabets kapital: "Dette [papir] puttede han stykke for stykke i munden, og tyggede papiret til en blød masse indtil han slugte det." (Trollope 474). Det er altså både administrativt og fysisk med Melmotte i centrum, at selskabet søsættes på børsen i London, selvom dets oprindelse er Fiskers amerikanske selskab. At det også synes at være hans krop, der på en paradoksal måde giver form til dets spredning, er tydeligt i beskrivelser som denne: "[...] Melmotte var ikke kun hovedet, men også kroppen og fødderne for det hele. Aktierne synes alle at være i Melmottes lomme, således at han kunne distribuere dem som han ville, og det virkede også som om, når de blev distribueret og solgt, [...] at de kom tilbage til Melmottes lomme." (Trollope 262). Melmottes krop bliver figurativt 'strakt' ud over selskabets kredsløb i økonomien, men forbliver også et meget konkret (og lidt forstoppet) centrum for alle dets aktiviteter. Selvom selskabet juridisk set er sin egen 'person', synes det alligevel forbundet med Melmottes krop, sanser og karakter. Dette er et forsøg på at repræsentere aktieselskabet som finansiell entitet i litterær form. I mangel på redskaber til at lade selskabet stå frem i sin abstrakte ejendommelighed, må det skri-

ves ind i en kropslig eller organisk forestillingsverden. Derved vinder det en anskuelsesform, men mister sin kendetegnende decentralitet. Denne forsøger Trollope at 'genvinde' ved at beramme Melmotte ikke blot som en blanding af falskner, grovæder, og forretningsmand, men som et uvidende epicenter i et uoverskueligt kredsløb af skrift og papir, der har en direkte indflydelse på hans kropslige eksistens.

FIKTIV KAPITAL?

Trollope var som nævnt ikke den eneste romanforfatter, der i det sene 19. århundrede gav stemme til en litterær kritik af en tilsyneladende ustyrlig finansiel sektor og forvirrende nye finansielle institutioner og virksomhedsformer, men hans roman er en af de mest gennemførte litterære refleksioner over aktieselskabets særlige form. Den nye form for handel, det introducerer, transformerer principperne for social og økonomisk agens, og sætter en stribe nye interaktionsformer og muligheder for værdidannelse løs i et samfund, hvor ældre hierarkier og rytmer fortsat står ved magt. Det er dette nye kosmos af rytmiske og netværksmæssige overlap, Trollope dramatiserer med *The Way We Live Now*. Trollope stemmer altså i det gamle engelske kvad om spekulationsskepsis, som rækker helt tilbage til det tidlige 1700-tal, men han introducerer et nyt element i ligningen. I hans roman er spekulationens modsætning ikke landets langsomme afkast (det beskriver han simpelthen som antikvarisk nostalgi), men simpelthen handelens paradigme, dvs. den økonomi, som periodens politiske økonomer beskrev som overskuelige markeder bestående af velinformerede aktører. I romanen er stort set alle deltagere i handelsaktiviteterne omkring jernbaneselskabet uvidende eller direkte misinformerede om de kendsgerninger, der bestemmer værdien af dets aktier. Her, mener jeg, kan man fremhæve Trollope som en unik deltager i debatten om den finansielle modernitets indflydelse på menneskets sociale liv. Her er ingen forestilling om Kapitalen som en slags enhedsligt bølgende kraft, der ensretter og tingsliggør efter sin egen accelerations- og akkumulationslogik. Med andre ord kan man læse Trollopes roman som et eksempel på en litterær skildring af finansverdenen, der ikke kan forklares med de tunge begrebsapparater fra traditionen efter Lukáks og Adorno.

Den erkendelse, som Fisker og Melmotte har gjort, synes netop at være, at værdi i sit væsen er blevet spekulativ, fiktiv, og at de penge og formuer, der medierer den, også selv er fiktioner, der kan manipuleres; historier, der kan formes og fordrejes. Kapitalen er ikke en historisk fremadskridende kraft, men et kaos af information uden noget håndgribeligt centrum. Melmotte og især Fisker gennemskuer ikke et sammenhængende system, men en skjult modsætning, der gemmer sig i aktieselskabets ontologi. Økonomisk succes forudsætter ikke nødvendigvis viden eller overblik, men en evne og villighed til at manipulere og forfalske informationsstrømmene mellem de forskellige forbundne netværker, der udgør det. Handelens (eller kapitalismens) konkurrencerytmik bliver til det telegrafmedierede informationssamfunds øjeblikkelige rystelser. Under hele denne informationsproblematik, og forestillingen om at aktiehandel primært er en handel med utroværdige ord og papir, løber en allegorisk prisme på den moderne økonomi, nemlig det litterære marked, hvis primære funktion – i hvert fald sådan som en lunken aristokratisk forfatter af historiske romaner på et tidspunkt formulerer det – er, at "få god betaling for lige gyldige bøger" (Trollope 9).

Romangenrens privilegium som et økonomisk diskussionsmedium er i denne forbindelse, at den kan udspille informationsuoverenstemmelserne over én central narrativ tidslinje og adskillige rumlige konfigurationer og dermed give form til og begribeliggøre f.eks. aktieselskabets særlige virkemåde for et alment publikum. Trollopes roman er dog ingenlunde blot forklaring for masserne. Det er en fortolkningsakt. Jeg er derfor tilbøjelig til at være enig med Anna Kornbluh, når hun i *Realizing Capital* rubricerer realistisk romankunst om finanssektoren (herunder også Trollope) ikke som "mimetisk optegnelse", men som en transformativ "æstetisk mediering" (11) af økonomiske og finansielle former. Romankunstens æstetiseringer skaber således "former der engagerer kapitalens formale logik." (13). I forlængelse af dette læser Kornbluh Melmotte-karakterens stigning og fald som et samlende billede på kreditøkonomiens informations- og papirkredsløb: "Fakta betyder kun lidt; spekulative repræsentationer betyder umådeligt meget." (97). Med Levine og Kornbluh in mente mener jeg altså, man kan forstå *The Way We Live Now* ikke så meget som en apokalyptisk vision om et samfund i den finansielle kapitalismes vold, men som en øvelse

i økonomisk metafysik; litterær fiktion i sin egen ret, men også en litterær formgivning af aktieselskabets paradoksale form med henblik på at kaste lys over dets forskellige mulighedsbetingelser og potentialer. I Trollopes roman er der ingen konceptuel skillelinje mellem fiktiv og 'ægte' kapital; det er simpelthen kapitalens natur at være fiktiv, dvs. et informationskredsløb hvis fakticitet dybest set er irrelevant. Derfor mener jeg heller ikke, at man kan forstå Melmotte og Fisker som økonomiske antikrist-figurer, som ellers er den fremherskende tolkning, både i forskningen (Weiss; Wagner) og i populærkulturen. Melmotte er på samme tid en finansiell mastodont, et abstrakt aktieselskabs kødelige manifestation, men han er også et fjols – en charlatan, der nok manipulerer de økonomiske informationsstrømme, men som ikke dermed på noget tidspunkt opnår kontrol eller overblik over de netværksoverlap, han manipulerer.

Det samlede resultat er, at romanens finanssektor forekommer lovløs, ustruktureret og uforudsigelig; et domæne, der evindeligt trækker sig tilbage fra analyserende blikke, og som netop *ikke* kendetegnes af det økonomiske menneskes kølige rationaler. Trollopes finanssektor er en arbitrær magtinstans, hvor affekt og temperament i ligeså høj grad som økonomisk kalkulerende regulerer interaktionen mellem mennesker på det nye marked. Den forestilling er ikke svær at genfinde i nutidens populærkulturelle 'fortolkningsforsøg' rettet mod den globale finanssektor. Tænk blot på den scene i Scorseses *The Wolf of Wall Street* (2013), der meget vel kunne være inspireret af Hamilton Fiskers lektion til Paul Montague, hvor en prominent børsmægler fortæller en uerfaren aspirant, at finanssektorens hverv er en handel med fiktioner: "Det hele er falsk. [...] Det eksisterer ikke. Det er aldrig landsat. Det er intet stof. Det er ikke at finde i det periodiske system. Det er ikke fucking ægte." (*Wolf of Wall Street*, 2013).

JAKOB GAARDBO NIELSEN. Ph.d.-studerende ved afdelingen for litteraturhistorie og retorik på Aarhus Universitet. Hans ph.d.-projekt har titlen: *Beskidte penge og falske mennesker: Finans og litteratur i England og Frankrig, 1797-1895*. Den trykte artikel er en del af det fortløbende arbejde med dette projekt.

"THE REGULAR WAY OF TRADE"

Joint stock companies between trade and speculation
in Trollope's *The Way We Live Now*, 1875.

This article applies a historical formalist method to analyze a literary response to the late nineteenth-century financial sector in England: Anthony Trollope's *The Way We Live Now*, 1875. The central issue in the novel is the legal and conceptual boundary between traditional commerce and financial speculation, and the variety of ways in which established social forms and hierarchies are challenged by a rapid introduction of new forms of financial activity such as joint-stock corporations and limited liability. Trollope's novel is concerned with the contradictions inherent in the concept of trade and commerce in this transformed financial context, and devotes critical attention to the ways in which these new forms collide in the individual lives and ambitions of its characters. Drawing on a recent theory of form by Caroline Levine, the article demonstrates how this literary representation of the accelerating financial sector should not simply be seen as reflections of an economic context in turmoil. Rather, the article argues that Trollope applies the affordances of economic and financial forms in what is essentially an interpretative gesture, directed at the only partially visible and constantly changing reality of financial capitalism and modern corporate law.

KEYWORDS

DA: handel; finansiel spekulation; finansiel kriminalitet; aktieselskaber
EN: trade; financial speculation; financial crime; joint stock companies

LITTERATUR

- Dick, Alexander. *Romanticism and the Gold Standard: Money, Literature, and Economic Debate in Britain 1790-1830*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013.
- Johnson, Paul. *Making the Market: Victorian Origins of Corporate Capitalism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Kornbluh, Anna. *Realizing Capital*. Fordham University Press, 2014. ProQuest Ebook Central. <https://ebookcentral-proquest-com.ez.statsbiblioteket.dk:12048/lib/asb/detail.action?docID=3239850>.

- Levine, Caroline. *Forms*. Princeton: Princeton University Press, 2015.
- Mokyr, Joel. *The Enlightened Economy: An Economic History of Britain, 1700-1850*. New Haven & London: Yale University Press, 2011.
- Nicholson, Colin. *Writing and the rise of finance: Capital satires of the early eighteenth century*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994.
- Palgrave, R. H. Inglis (Ed.). *Dictionary of Political Economy* (vol. I). London: Macmillan and co., 1894.
- Poovey, Mary (Ed.). *The Financial System in Nineteenth-Century Britain*. New York & Oxford: Oxford University Press, 2003.
- Robb, George. *White-Collar Crime in Modern England: Financial Fraud and Business Morality, 1845-1929*. Cambridge: Cambridge University Press, 1992.
- Rowlinson, Matthew. *Real Money and Romanticism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- Russell, Norman. *The Novelist and Mammon: Literary Responses to the World of Commerce in the Nineteenth Century*. Oxford: Clarendon Oxford Press, 1986.
- Scorsese, Martin (et al). *The Wolf of Wall Street*. Paramount Pictures, 2013.
- Taylor, James. *Creating Capitalism: Joint-Stock Enterprise in British Politics and Culture, 1800-1870*. Woodbridge, Suffolk: The Royal Historical Society, The Boydell Press, 2006.
- Taylor, James. *Boardroom Scandal: The Criminalization of Company Fraud in Nineteenth-Century Britain*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Trollope, Anthony. *The Way We Live Now*. ed. Francis O’Gorman, Oxford: Oxford University Press, 2016.
- Trollope, Anthony. *An Autobiography and other Writings*. Ed. Nicholas Shrimpton, Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Vogl, Joseph. *The Specter of Capital*, (transl. Joachim Redner & Robert Savage), Stanford, CA: Stanford University Press, 2015.
- Wagner, Tamara S. *Financial Speculation in Victorian Fiction: Plotting Money and the Novel Genre, 1815-1901*. Columbus: Ohio State University Press, 2010.
- Weiss, Barbara. *The Hell of the English: Bankruptcy and the Victorian Novel*. Lewisburg: Bucknell University Press, 1986.